

Innehåll

Musikarenan

4

Överallt och ingenstans att fly	6
Språk och kontakt	10

Varanasi

14

Varanasis rikedom är många tempel	16
-----------------------------------	----

Hinduism

20

Världsreligion för en världsdel	22
I Sverige	23
Ingen klassresa	24
Livet som att spela roulette	26
Öva yoga	28
4 vägar, 4 mål, 4 tekniker	30
Gudar och människor	37
Hinduism i dagens värld	45
Själavandring från människa till gud	48
Tid för kunskapskontroll	50

Buddhism

52

En religion för alla	54
I Sverige	55
Siddharta blir Buddha	58
Kamp för insikt	63
Ur Buddhas predikningar	66
Några berättelser ...	68
Att avslöja roulettetfusket	71
Historisk utveckling ...	72
Buddhism i väst	76
Tid för kunskapskontroll	80

Etik och moral

82

Att röka eller inte röka ...	84
Konflikter	86
Etik eller moral	88
Ansvar	88
Resonera etiskt	90

Människovärde

94

Mitt namn är Emma...	96
De som bara tittar på	97
Lika människovärde	97
Awat berättelse	98
Mänskliga rättigheter preciseras	100
Människor ska inte diskrimineras	101
Djurens rättigheter	102

Privat och ny religiositet

104

Privat religiositet	106
Digital gemenskap	107
Ny religiositet	109
Privat och ny konstruktion	112

Register

114

Bildförteckning

117

Valet av arena är ofta förknippat med vem du är. Vilka intressen du har och vilka du umgås med. Men valet kan också baseras på vem du vill vara, vilka intressen som är de "rätta". Dessutom kan trycket från media påverka vem du bör vara för att hänga med.

På musikarenan visar du tydligt vem du är eller vem du vill vara. Där är det också lätt för andra att snabbt få en uppfattning om dig och vad du vill.

Musikarenan

Att fly in i eller fly från?

Platsen för buddhismens tillkomst markeras med denna stupa strax utanför staden Varanasi i Indien. Den byggdes redan på 500-talet före vår tideräkning.

Från denna plats har sedan buddhismen spritts över världen och olika riktningar har växt fram. Västerlänningar har framförallt tilltalats av dess utformning i kampsport och meditation.

Buddhismen utmanar många föreställningar om livet. Den ifrågasätter om det finns någon mening i livet, om det finns något som är kul i längden. Buddhismen anser inte det och erbjuder en metod för att ta sig ur allt elände som livet för med sig. Metoden innebär att man följer Buddhas exempel. Det har visat sig vara omöjligt för de allra flesta människor att klara av detta. De flesta har inte ens prövat. Då kan man i stället vända sig till någon annan form av buddhistiska traditioner. Det finns en hel del att välja på.

Buddhism

Vem är jag?

En religion för alla

Buddhismen är en världsreligion. Den är till för alla. Men majoriteten buddhister bor i Asien. Någon aktiv mission förekommer inte. Var och en får själv söka sig till någon form av buddhism. Västerländsk form av buddhism skiljer sig från buddhismen i de asiatiska ursprungsländerna. En svensk utformning av buddhism skiljer sig alltså från en indisk buddhism. Detta accepteras som något naturligt eftersom buddhismen i sig skiljer sig åt också i Asien. Buddhismen ska ha en utformning som passar för det land och den kultur som den utövas i, förklarar en del företrädare. Därför är det naturligt med olika former av buddhism. Och nya former kan uppstå i framtiden. En del som har sina rötter i västerlandets religion och kultur har upplevt buddhismen som en tilltalande religion.

Redan de äldre traditionerna skiljer sig tydligt från varandra:

- Vid sidan av Buddha förekommer ett slags hjälpbuddhor (boddhisatvas) som man kan be om hjälp i livet.
- Med magiska riter och prästers hjälp kan man skaffa sig kontroll över onda makter som hotar livet.
- Buddha är ett föredöme som visar på det rätta sättet att leva.
- Buddha kan vara en gud att be om hjälp inför olika problem i livet.

I Sverige

Många svenskar reser till Thailand på semester. Men relationen till detta land har en lång historia. Den thailändske kungen Chulalongkorn gjorde ett besök i Sverige 1897. Den svenske kungen Oscar II ville visa sin gäst något mer än bara huvudstaden. En resa till Norrland var en bra kontrast. Men det handlade också om att visa upp den svenska skogsindustrin. Sällskapet följde Indalsälven och kom till det lilla samhället Bispgården i Jämtland. Som 100 årsminne av denna händelse byggdes en thailändsk paviljong på denna plats som blev färdig 1998.

Buddhismen är liksom hinduismen en religion som inte märks så mycket i det svenska samhället. Invandring från länder som Thailand, Sri Lanka, Kina och Vietnam har medfört att en del buddhistiska centra numera finns, särskilt i Stockholm.

Sedan 30 år tillbaka finns ett thaitempel på Värmdö i Stockholm. Munkarna där förrättar tempelkult inför Buddha och mediterar. De möter olika behov som thailändare som bor i Sverige kan ha. De kan här få hjälp och stöd av varandra och få utöva sin religion som de är vana vid från hemlandet.

Buddhistiska munkar från ursprungsländerna har skickats till Sverige. Det första templet tillkom i Fellingsbro i Västmanland redan 1988. Det invigdes av den tibetanska buddhismens ledare, Dalai lama.

Den thailändska paviljongen i det norrländska samhället Bispgården är en unik byggnad, den enda paviljong som byggts utanför Thailands gränser.

Tid för kunskapskontroll

- På väg mot kursplanens mål

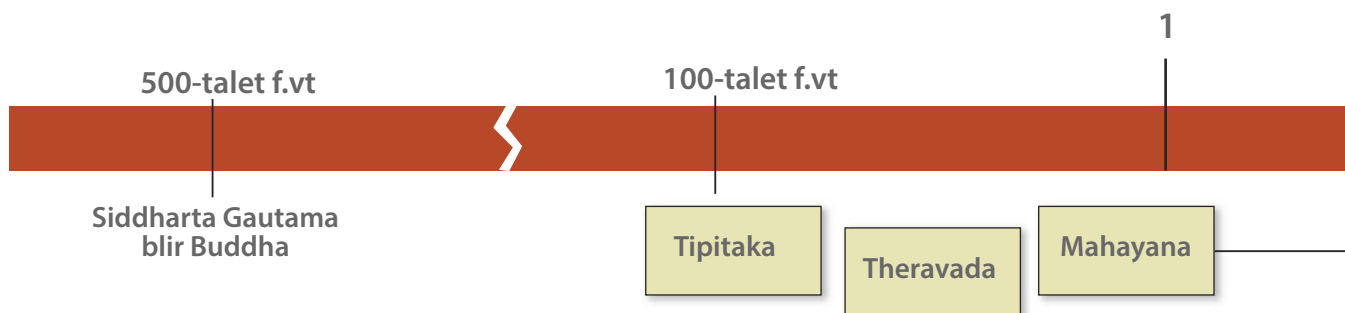
Vad vet du om:

- Hur Siddharta blir Buddha?
- Lidandet enligt buddhismen?
- Den åttafaldiga vägen?
- Hur man lär sig?
- Buddha som vägvisare eller gud?
- Olika riktningar inom buddhismen?
- Kampsport och meditation?

Varför är buddhismen intressant för en hel del västerlänningar?
Och vilken form av buddhism?

Var det något du tycker är särskilt intressant i detta avsnitt?

Tycker du lärt dig något som du tror du har nytta av?

Vrid och vänd
på det du lärt dig!

54

55

59

60

61

62

64

66

68

Vad föreställer bilderna?

Vad handlar de om?

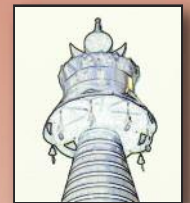
Finns det något som angår dig i dessa bilder?

73

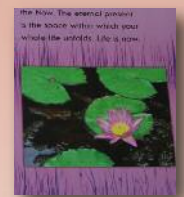
74

74

76

78

Kina Korea Japan Thailand Burma Tibet

1800-talet

Nutid

Mahayana-buddhismen expanderar
med olika utformningar

Buddhism i väst

Resonera etiskt

När du tar ställning till frågan om det är rätt att begränsa rökning och förbjuda försäljning av tobaksvaror till dem som är under 18 år, så behöver du hjälp i ditt resonemang. Filosofer och religiösa företrädare har förslag på hur du kan resonera. Deras förslag kallas etiska resonemangsmodeller. De hjälper dig att undvika alltför snabba beslut. Du vänjer dig att tänka på ett planerat sätt genom att besvara två frågor:

- *Vilka värden ska sättas främst?* Här handlar det om värdekonflikter.
- *Vem ska gynnas?* Här handlar det om lojalitetskonflikter.

Dessa två frågor kan hjälpa dig att komma fram till din egen etik. Du kommer också att förstå hur andra människor tänker när de resonerar utifrån sin etik. De två frågorna kan visa på hur olika du och andra tänker när ett etiskt problem ska avgöras.

Fråga 1: Vilka värden ska sättas främst?

God hälsa är ett exempel på något som är värdefullt i sig. Inom etiken kallas det *egenvärde*. Det betyder att något är värdefullt för sin egen skull.

Medicin hjälper den som är sjuk att bli frisk och därmed få god hälsa. Medicinen har inget värde i sig men används för att uppnå ett egenvärde. Inom etiken säger man att medicinen har ett *instrumentellt värde*.

Rökning har ett instrumentellt värde för att uppnå njutning vilket kan ha ett egenvärde.

Politiska partier i vårt land har under det senaste hundrafemtio åren försökt att skapa ett samhälle där alla medborgare ska garanteras vissa egenvärden. Vårt samhälle värnar om värden som demokrati, människovärde, jämställdhet, hälsa, trygghet med flera. För att förverkliga dessa har partierna använt

sig av instrumentella värden. Det gäller hur man formar skattepolitiken för att bekosta fri skolgång för alla barn och fri sjukvård för alla människor i landet. Dessa är reformer som betraktas som medel för att uppnå egenvärden såsom jämställdhet eller hälsa.

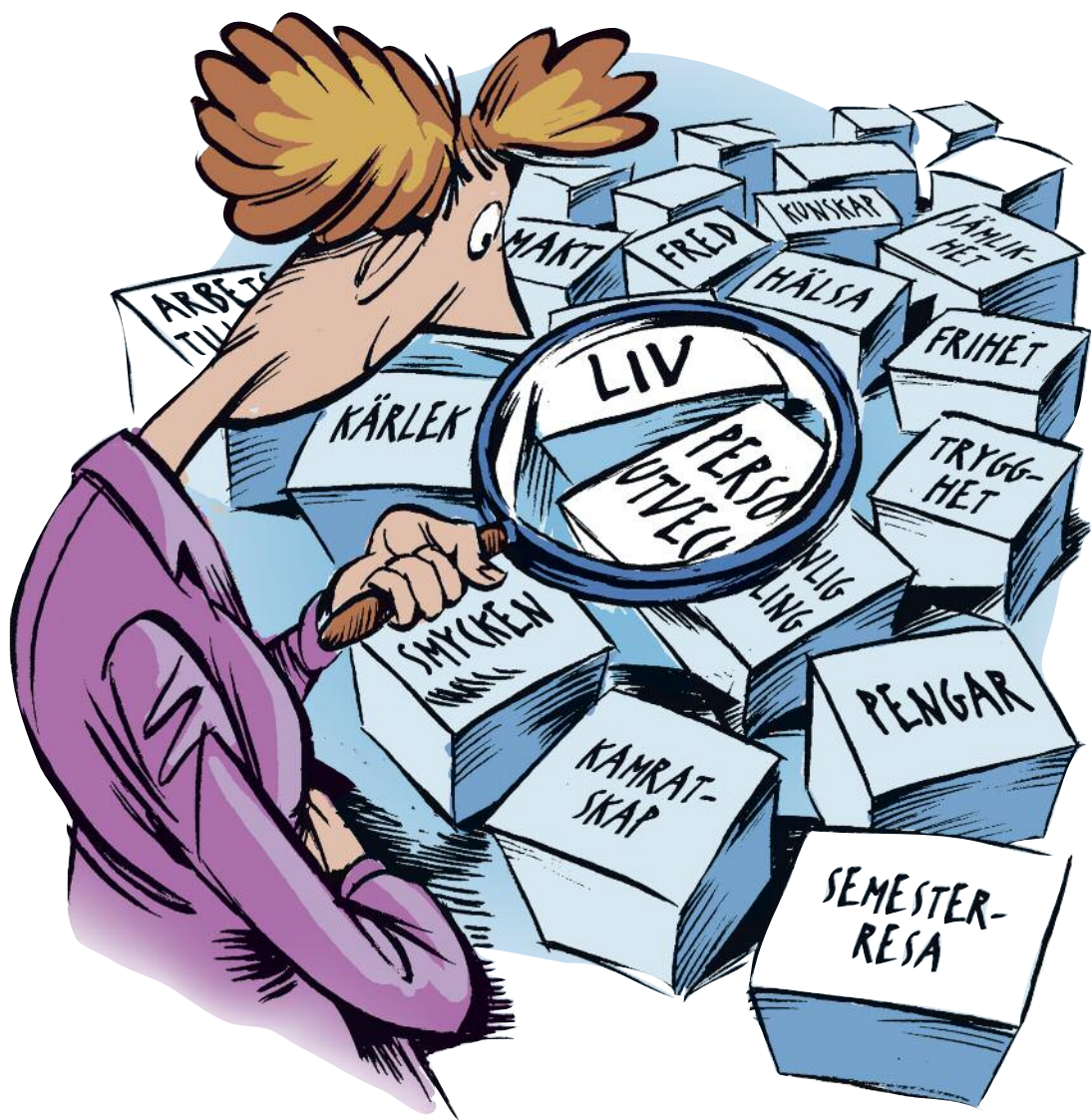
En värdekonflikt när det gäller rökning handlar om hur långt självbestämmandet ska gälla. Myndiga personer förbjuds inte att köpa tobak eller röka. Däremot finns det en konflikt kring vid vilken ålder man ska ha rätt att köpa tobak. En annan konflikt handlar om var man får röka.

Värdekonflikten uppstår mellan individens självbestämmande och samhällets intresse av att skydda människors hälsa. Det finns också ekonomiska värden att ta hänsyn till. Många blir sjuka av att röka. Sjukvården ger höga kostnader för samhället. Genom lagar reglerar samhället denna typ av värdekonflikter. När det gäller rökning har i Sverige lagar tillkommit som begränsar utrymmet för rökning.

Olika etiska konflikter uppkommer alltså genom att egenvärden kolliderar med varandra.

Lösningen av värdekonflikter sker genom att rangordna vilket egenvärde som är viktigast.

När politiker i riksdagen bestämmer att det är etiskt rätt att begränsa rökning, så ger de hälsa ett högre egenvärde än självbestämmande.

Bilden visar att du själv måste söka efter det egenvärde som du rangordnar högst. Annars gör någon annan valet åt dig.

Fråga 2: Vem ska gynnas?

Ofta är det många personer som är inblandade när en konflikt uppstår. De har olika intressen som kommer i kollision med varandra. Det kan vara din bästis kompis som vill att du ska sluta röka medan tobaksproducentens reklam vill få dig att fortsätta röka. Det kan vara dina föräldrar som själva röker men säger åt dig att inte röka. Skolhälsovården informerar om att du ska sluta röka men själv tycker du det verkar coolt med rökningen. Frågan blir då vem som du ska lyssna på och vem du ska vara lojal med.

När du funderar över hur du ska göra finns det några principer som kan hjälpa dig att bestämma dig.

Den första handlar om att undvika problem. Den kallas *sanktionsprincipen* (sanktion=bestraffning). Du följer de regler som gäller på skolan, hemma och i affärer. Det blir enkelt att välja: det är förbjudet att röka, helt enkelt!

Den andra principen handlar om att smälta in i den grupp som du tillhör. *Grupprincipen* säger att du ska vara lojal med dina kompisar. Om de röker så gör du det med. Du handlar som din grupp gör och tycker.

Den tredje principen handlar om att ha koll på vad man gör med sina pengar. *Ekonomiprincipen* säger att du bör tänka på vilket alternativ som är det mest ekonomiska. Du inser att röka är alldeles för dyrt och avstår för att kunna använda pengarna till sådant du tycker är mer värt.

Den fjärde principen handlar om att fundera ut vad som är bäst för dig själv. *Egoprincipen* innebär att du i första hand tänker på dig själv. Vad andra får utstå för att du fortsätter att röka, får de bara finna sig i.

Den femte principen kallas *behovsprincipen*. Du tar hänsyn till den som har störst behov. Du har kanske en kompis som är allergisk som kommer att må mycket dåligt om du röker i dennes närhet. Så resonerar också de som slutar röka när de får barn eftersom det skadar barnet att inandas tobaksröken. Barnet kan inte heller påverka om deras föräldrar röker eller inte.

Tobakslagen värnar inte bara om folkhälsan. Den tar också hänsyn till ekonomiprincipen och behovsprincipen.

Politikerna i riksdagen anser att det kostar för mycket för skattebetalarna att vårda människor som skadas av rökning. Det gäller särskilt om de börjar röka vid unga år. Politikerna agerar som förmyndare för unga. De vill skydda dem mot skadorna från rökning. Dessutom anser de att unga människor inte har behov av att röka.

Dags att välja

Genom att använda etiska resonemangsmodeller får du redskap till att välja din egen etik. Dessutom är det till hjälp för dig när du inte kommer överens med andra.

Du kan lösa dina värdekonflikter genom att rangordna egenvärden.

Du kan lösa dina lojalitetskonflikter genom att fråga dig själv vilken princip du bör följa.

- 1 Resonera med dina klasskamrater om hur ni ser på att platser för rökning begränsas mer och mer med hjälp av lagstiftning.
- 2 Reflektera med dina kamrater om att hälsa, ekonomi-, och behovsprincipen är rimliga skäl för tobakslagen.
- 3 Den svenska grundskolans läroplan inleds med en så kallad värdegrund. Där räknas ett antal egenvärden upp. Slå upp värdegrunden och titta efter vilka dessa egenvärden är. Diskutera sedan med dina kamrater om dessa egenvärden uppnås och i så fall hur. Vilka instrumentella värden kan ni hitta? Diskutera gärna era resultat med läraren.
- 4 Diskutera om ni anser att man bör som i Australien ha dödsavskräckande bilder på cigarettpaket och ger det någon effekt? Eller vilka förslag har ni som ni tror skulle kunna påverka era jämnåriga i frågan om röka eller inte röka?
- 5 Vilken typ av lojalitet tycker du att du oftast följer? Jämför med vad dina kamrater kommer fram till.
- 6 Fundera på några olika lojalitetskonflikter som du kan hamna i en normal skoldag.
- 7 Vilka lojalitetsprinciper av de ovan nämnda är vanligast förekommande?

Allt färre går i kyrkan och allt fler tillhör inte längre någon kyrka. Detta skulle kunna vara ett bevis på att svenskarna blivit mindre religiösa än tidigare. Men man kan undra om detta stämmer för stora undersökningar som görs varje år visar att svenskarnas behov av religion finns kvar. Utövandet har bara tagit sig nya och mer privata uttryck.

Det är mer som att shoppa på egen hand, som att gå i godisbutiken och själv fylla sin påse med det man vill ha i stället för att köpa en färdig chokladkartong. Eller som att själv hitta andra som man vill utbyta erfarenheter med via nätet i stället för att gå till en kyrka som har ett bestämt program. Eller när som helst också när man går på gatan prata eller skicka meddelande kring sina funderingar kring livet i stället för att på en bestämd tid ta sig till en speciell plats för att fira gudstjänst.

Uppstår behov av lite hjälp med sitt privata sökande finns det butiker där man kan köpa allt från handledningsböcker, kurser och olika saker som kan skapa den rätta stämningen för en fördjupad reflektion.

Privat och ny religiositet

Hur ska jag fixa mitt liv?

